

SEBASTIAN MORINTZ: UN ARHEOLOG PRINTRE OAMENI, UN OM PRINTRE ARHEOLOGI

Christian Schuster*

Praful, generat de forfota camioanelor de mare tonaj, de excavatoare și “Wole”, forma o adevărată ceață, care nu permitea văzului pătrunderea dincolo de granița a zece metri. Era ora 7 dimineața, luna august a anului 1988, și aerul localității Adunații-Copăceni fremăta de frenezia muncii socialiste la ceea ce se trebuia să devină *Canalul București-Dunăre*.

Eram angajatul de câteva luni al *Muzeului Luptei pentru Independența Poporului Român* din Giurgiu și directorul Vasile Barbu mă trimisese să execut săpături de salvare în punctul *La Porcărie*¹. Aici, pe lângă praf și zgomot asurzitor, se beneficia și de mirosul emanat de dejecțiile suinelor adăpostite în grajdurile din apropiere. Deschisese două secțiuni, ambele practicate perpendicular pe marginea terasei înalte din dreapta râului Argeș, una dintre ele chiar peste un cuptor Sântana de Mureș. Barbu mă prevenise că, în ziua respectivă, urma să vină pe șantier profesorul Sebastian Morintz de la Institutul de Arheologie.

Semnatarul acestor gânduri, absolvent al unei facultăți ardelenne (Sibiu), „săpător” în majoritatea cazurilor în situri romane (*Boița-Caput Stenarum*, Apoldu de Sus, Apoldu de Jos), mai puțin în cele din Muntenia (Mihăilești, Adunații-Copăceni), dascăl până nu demult la școli generale din județul Giurgiu (Letca Veche, Letca Nouă), îl știam pe Sebastian Morintz din literatura de specialitate și îl întâlnisem o singură dată fugitiv la sesiunea de rapoarte arheologice de la Pitești (primăvara lui 1988). Acum aveam ocazia să se mă aflu față-n față cu *unul din cei mai mari arheologi români*, cum îl cataloga Vasile Barbu.

Într-adevăr, pe la ora opt, ceața de praf a fost spartă de două siluete umane, una, prin mersul cam într-o rână, cu deviere spre dreapta, am ghicit-o a fi a lui Barbu, iar a doua, oaspetele așteptat. Dacă Vasile Barbu era îmbrăcat cu o bluză, temeinic descheiată, și pantaloni scurți (mă rog, trei-sferturi), Morintz purta un costum maron cu mânecă scurtă, cămașă asortată și cravată! După prezentările de rigoare (*Edi, îți prezint un...neamț de-al tău!*), Morintz s-a dezbrăcat de haină, a luat șpaclul în mână și s-a apucat de golirea *praefurnium*-ului cuptorului. Toată dimineața zilei, dar și după pauza de prânz, în timp ce lucra, ne-a făcut un întreg expozeu despre cultura Sântana de Mureș, ne-a vorbit de originile acesteia și aportul autohtonilor la ea. La sfârșitul zilei, în autobuzul I.T.B. care ne ducea spre București, asta după ce am servit câte două beri la hanul de la poalele

* Institutul de Arheologie *Vasile Pârvan*, Str. Henri Coandă nr. 11, 010667, București.

¹ Cu privire la săpăturile de aici, a se vedea Barbu 1989, 379-380; Barbu 2000, 231-249; Schuster, Popa, Barbu 2012, 59-61, pl. VII/2B, XXII-XXVI, LXXXV/2-3, LXXXVI.

terasei, la răcoarea umbrei pomilor din valea Argeșului, și după ce cumpărasem spre marea satisfacție a lui Sebastian Morintz bame de la niște țărani, s-a încins un dialog între Morintz și Barbu (la care eu am participat prin muțenie) cu privire la oportunitatea construcției Canalului și la rostul arheologiei în acest demers. Discuțiile nu s-au oprit nici la coborârea în gara Progresul, nici în tramvaiul până la Piața Unirii, dar nici la *Cercul foamei* din aceeași piață, unde, la etaj, aveau, pe lângă bere, și niște hamsii deosebit de gustoase.

În toamna aceluiași an, Barbu l-a invitat pe Sebastian Morintz la muzeul din Giurgiu, unde urma să *școlarizeze* pe tinerii arheologi. Prezentându-i-se un lot de ceramică excavat la Mihăilești–*Tufa* (1987)² și Varlaam–*La Bazin* (1988)³, Sebastian Morintz ne-a *luminat* și cu privire la câteva fragmente ceramice mai *ciudate*, descoperite în așezările culturii Glina din respectivele puncte. Acestea s-au dovedit de influență vučodeliană⁴, fiind primele apariții de acest tip din centrul Munteniei. Pentru detalii, mi-a indicat ca persoana cea mai potrivită pe profesorul P. Roman; întâlnirea cu acesta din urmă ne-a prilejuit ulterior începerea unei colaborări în cadrul *Institutului Român de Tracologie*, colaborare, cu urcușurile și suișurile sale, care a continuat până astăzi.

Cu privire la alte câteva cioburi, S. Morintz și-a declinat competența. Acest fapt, trebuia să recunosc, mi-a făcut, în naivitatea mea, o impresia mai puțin plăcută. Recunoașterea aceasta distona cu atitudinea altor specialiști de la *Institutul de Arheologie*, care, la fel ca și Morintz, fuseseră invitați de Barbu să ne școlească, și care ne-au determinat cu mare siguranță și precizie absolut toate fragmentele ceramice prezentate. Ulterior mi-am dat seama că am judecat greșit *slăbiciunea* lui S. Morintz, domnia-sa fiind cu adevărat un mare arheolog, care a avut puterea să-și recunoască limitele, evitând să epateze cu orice preț.

Tot cu prilejul vizitei amintite, Morintz a cerut colegei noastre de la Muzeu, V. Enăchiuc-Mihai, să-i prezinte vasul în care a descoperit depozitul de la Dridu–*La Metereze*⁵. Chiar dacă recunoșteau, este drept, numai cu jumătate de gură, D. Berciu și S. Morintz, redactorul-șef și respectiv unul dintre membri în *Colegiul de redacție* al revistei *Thraco-Dacica*, au fost cei care au ajutat-o pe Viorica Enăchiuc să publice depozitul⁶. În articol, cât și cu alte prilejuri, autoarea a afirmat că a găsit depozitul într-o locuință *aparținând Hallstattului timpuriu*⁷, *din nivelul Babadag II*⁸.

² Schuster 1987, 236-237; Schuster 1992, 35-41; Schuster 1997, 195-198; Schuster, Popa, Barbu 2012, 52-57 și pl. XXIX, XXXVII/1-5, XXXVIII, XL, LXXXIII.

³ Schuster 1995, 53-63; Schuster 1997, 211-213; Schuster, Popa, Barbu 2012, 68-71 și pl. XXX, XXXIX, XXXVII/6, XL/6, LXXXVIII.

⁴ Schuster 1992, 7-10.

⁵ Vas de lut, *de formă bitronconică și cu buza trompetiformă, de culoare brună-cenușie, acoperit probabil cu o strachină cu buza arcuită ușor arcuită către interior. Gîtul vasului, împreună cu partea inferioară a străchinii și unele piese (în număr de 28) au fost împrăștiate, în apropierea vasului, vezi Enăchiuc 1987, 72.*

⁶ *Ținînd seama de importanța depozitului descoperit la Dridu și de condițiile de găsimă comunicate de autoare, Colegiul de redacție a socotit ca materialul de față să fie publicat cît mai repede... De eventualele greșeli de amănunt răspunde autoarea, cf. Enăchiuc 1987, 72, nota redacției.*

⁷ Enăchiuc 1987. Investigațiile derulate între 1979-1983 și coordonate de V. Mihai (Enăchiuc) au permis cercetarea unor urme din Hallstattul timpuriu (*cca 40 de bordeie și gropi menajere*), Hallstattul mijlociu (cultura Basarabi, *două locuințe și două gropi menajere*), din sec. VI-V a.Chr. (*cinci locuințe de suprafață cu vetre de foc amenajate din pietre și gropi menajere*), un mormânt de

După oarece ezitări, doamna Enăchiuc a adus din depozitul Muzeului pachetele cu fragmentele ceramice de la vas. Morintz, îmbrăcat ca de obicei la patru ace, în costum și cravată, și-a suflcat mânecele sacoului și a început să desfacă ambalajele. Cu cât deschidea mai multe pachete, cu atât se înnegura la chip.

Eu, care stăteam mai lateral, nu am putut observa ce conțineau pachetele, Morintz, Enăchiuc și V. Barbu, aflați în jurul mesei din laboratorul de ceramică, îmi obturau vederea. Vreo cinci minute a fost liniște. Apoi V. Enăchiuc a început să vorbească, arătându-i lui Morintz ceva pe un ciob. S. Morintz i-a tras destul de brusc fragmentul ceramic din mână și a revărsat asupra ei un torent de vorbe răstite.

Cert este că ceramica era încă nespălată, cu pământ cât cuprinde pe ea. În aceste condiții, cu greu se distingeau vreun decor. Într-un limbaj pe care nu l-aș putea numi chiar academic, S. Morintz a acuzat-o pe V. Enăchiuc de minciună și mistificare, vasul, care a adăpostit depozitul, nefiind Babadag II, ci aparținând altei manifestări culturale, tot din Hallstattul timpuriu, foarte probabil Mediaș⁹.

Barbu abia a putut să-l potolească pe S. Morintz, V. Enăchiuc o zbughise între timp din laborator. Pe tot drumul cu trenul de la Giurgiu și București, și apoi, și la un pahar de vorbă la Hanul lui Manuc din Capitală, s-a dezbătut cazul *Dridu*. V. Barbu, un gentleman, ușor misogin, *născut (după proprie mărturie) în cartierul select Tei din București*, îl *consola* pe Edi Morintz, spunându-i că, de acum înainte se făcuse om, căci a intrat în galeria ilustrațiilor arheologi D. Berciu, R. Popa, Șt. Olteanu, M. Matei, P. Panait, M. Davidescu, M. Nica¹⁰, care, într-un fel sau altul, în anumite momente, pe șantier sau la prelucrarea unor materiale, au ... ajutat-o pe V. Enăchiuc.

Pentru a *repara* greșeala de a fi considerat așezarea de la Dridu–*La Metereze* ca fiind una Babadag¹¹, S. Morintz a simțit, ulterior episodului cu vasul în care a fost găsit depozitul¹², întâi oarecum nevoia să *evite*¹³ problema, revenind apoi cu precizări clare: *Între materialele*

înhumatie din Hallstattul timpuriu și trei morminte de incinerare din sec. VI-V a.Chr., cf. Rența 2008, 49-50, 77-78, 83 *sqq.*

⁸ Enăchiuc 1987, 90. Dealtfel, V. Enăchiuc vorbește de așezarea de la Dridu–*La Metereze* de *trei faze succesive de locuire: Babadag I-II; Babadag II; Babadag III. Locuința în care s-a descoperit depozitul (turnătorie) de bronzuri se încadrează în faza Babadag II (sec. X î.e.n.)*, Hallstattul B₁ (Enăchiuc 1987, 90-91). Despre investigațiile de la Dridu, autoarea cercetărilor a mai publicat: Enăchiuc-Mihai 1981, 507-512; Mihai 1983, 439-445.

⁹ Depozitul a fost publicat de Viorica Enăchiuc și în limba germană: Enăchiuc 1995, 279-311. Asupra acestui depozit s-a aplecat și Rența 2008, 40 și fig. 66-71. E. Rența considera că așezarea din Hallstattul timpuriu de la Dridu–*La Metereze* ar aparține culturii cu ceramică canelată Corlăteni-Chișinău (Rența 2008, 50, 83-89, 119 *sqq.*). Ea include așezarea în șirul altor situri ale aceleași manifestări din bazinul Ialomiței, descoperite și la Gura Văii–*La Lac* și Valea–*Popina Lată*. La Dridu–*La Metereze* și în alte puncte de pe raza localității (informații cu privire la acestea din urmă ne-au fost oferite de dr. D. Șerbănescu) au fost descoperite mai multe fragmente ceramice de tip Babadag. Dar nu se poate vorbi de așezări Babadag.

¹⁰ Au mai fost amintite și alte nume, dar acestea nu contau pentru arheologie. Ele fiind *puternice* în alte domenii, instituții de stat cu abilități special sau în cadrul eșalonului superior al P.C.R.-ului.

¹¹ *Vezi Harta așezărilor de tip Babadag*: Morintz 1987, fig. 1.

¹² Recipientul este unul *bitronconic decorat pe diametrul maxim cu proeminențe-apucători duble așezate în plan vertical*, vezi Rența 2008, 123 și fig. 41/5.

¹³ Morintz 1989, 262-265; Morintz 1990, 99-115.

hallstattiene timpurii, inedite, de la Dridu apare și ceramica canelată specifică culturii Mediaș din sud-estul Transilvaniei, forme de tip Virtop (Oltenia) și foarte rare fragmente de vase ornamentate de tip Babadag I și II¹⁴.

Astăzi, în lumina valorificării și revalorificării materialelor hallstattiene timpurii de la Dridu–La Metereze, dar și de pe spațiul mai larg est-muntean și chiar dobrogean¹⁵, nu se mai poate susține ipoteza unui sit Babadag II la Dridu, dar *Cele câteva fragmente ceramice de tip Babadag... au însă rolul de importante repere cronologice pentru datarea acestei așezări, asigurându-i contemporaneitatea cu faza a doua a culturii Babadag (sec. X-IX a.Chr.)¹⁶.* Majoritatea siturilor cu descoperiri Babadag, identificate în bazinul mai larg al Ialomiței, au fost reperate în apropierea confluenței râului... cu Dunărea și zonele învecinate, punctând o parte a limitei vestice a culturii Babadag¹⁷.

Tot adevărat este și, că acele materiale socotite de S. Morintz a fi de tip Mediaș, aparțin de fapt, așa cum argumentat a demonstrat E. Rența, culturii Corlăteni-Chișinău. Prezența comunităților acestei manifestări pe valea Ialomiței se încadrează în Ha B₁, cu posibilitatea ca ele să fi sosit aici încă în Ha A₂, adică în a doua jumătate sau spre finalul veacului XI a.Chr.¹⁸. În ceea ce privește cultura Mediaș de sorginte transilvăneană, ea este bine documentată de situri reperate în Muntenia, în special, pe Valea Mostiștei¹⁹.

Am insistat asupra acestor precizări cu privire la situația de la Dridu–La Metereze, deoarece aproape la orice întâlnire cu Sebastian Morintz, acesta se *inflama* aducându-și aminte de această problemă.

Devenind doctorand al *Institutului Român de Tracologie* (conducător științific fiindu-mi profesorul P. Roman), am avut plăcuta ocazia de a-l întâlni de multe ori pe S. Morintz. Aceasta, atât când era membru în comisiile de doctorat ale *mele* sau ale altor colegi²⁰, cât și cu alte prilejuri, inclusiv pe unele șantiere arheologice²¹, de fiecare dată a avut numai vorbe bune la adresa mea, acestea fiind dublate de multă înțelegere și răbdare (când nu prea pricepeam unele lucruri). Mi-a oferit bibliografie mai puțin accesibilă, m-a ajutat în prelucrarea unor materiale și mi-a pus la dispoziție documentația inedită cu privire la unele morminte în cistă din piatră din nordul Munteniei²². Această documentație, cât și informațiile dobândite și de la P. Roman mi-au permis elaborarea unui capitol din teza de doctorat²³.

¹⁴ Morintz 1990, 135.

¹⁵ Jugănar 2005.

¹⁶ Rența 2008, 123. Vezi și Schuster 2011, 171.

¹⁷ Rența 2008, 123 și fig. 154.

¹⁸ Rența 2008, 123.

¹⁹ Șerbănescu, Trohani 1978, 17-42; Schuster 1996, 147-163.

²⁰ În perioada 1995-2003 am funcționat (cu o scurtă întrerupere, când s-a considerat ca prea *merit*, fiind înlocuit de colega dr. A. Comșa), ca urmare a deciziei directorului (prof. dr. P. Roman) și a *Consiliului științific* al *Institutului*, ca *Secretar științific*, care se ocupa inclusiv cu problemele administrative ale unei *Instituții Organizatoare de Doctorat*.

²¹ Am efectuat deplasări scurte la Babadag și Grădiștea Coslogeni, șantiere finanțate în anumiți ani de *Institutul Român de Tracologie*, mai ales după ce Sebastian Morintz a fost pensionat cu deosebit *tact*, adică i s-a trimis decizia prin poștă, el fiind în acel răstimp pe șantier.

²² Este vorba de carnete de șantier, planuri, fotografiile și textilele unor comunicări nepublicate, vezi în Schuster 1997, 217-222 și fig. 33/2, 39/1, 78/1, 80-82: S. Morintz, *Descoperiri din epoca bronzului în r. Muscel, Comunicare ținută la Institutul de arheologie, mai 1961*; p. 223-225: Dinu V. Rosetti,

În anul dinainte de deces l-am vizitat pe Sebastian Morintz de multe ori acasă. După ce rezolvam problemele legate de doctorate, dânsul fiind conducător științific al mai multor doctoranzi, chiar dacă uneori nu se simțea prea în formă, purtam lungi discuții cu privire la substanța tezei și rezultatele cercetărilor mele. Întotdeauna știa cum să poarte dialogul, reușind cu abilitate să mă aducă pe drumul cel bun când poate că o luam *pe arătură*, neținând neapărat să demonstreze cât de mare este distanța dintre profesionalismul său în domeniul arheologiei și nivelul la care am ajunsese eu. La una dintre ultimele convorbiri, hotărâsem, cu acordul prof. Roman, ca să facă parte din comisia mea de susținere a doctoratului. Din păcate, vremea nu l-a mai răbdat!

Moartea sa a făcut ca multe din proiectele sale să nu fi cunoscut o finalizare. Este vorba în primul rând de o monografie dedicată sitului și culturii Babadag, dar și o a doua parte a lucrării *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpuriu*²⁴. Munca sa a fost continuată de unii dintre colaboratorii săi G. Simion, G. Jugănar, D. Șerbănescu, M. Munteanu²⁵, dar și de fiul său, Al. Morintz²⁶, căruia îi *cam* interzise să cocheteze cu arheologia.

Cercetările arheologice de la Apa Sărată, Cetățenii din Deal și Malul cu Flori (r. Muscel); p. 227: S. Morintz, *Carnet-Albești 1967* (selecțiuni).

²³ Schuster 1997, 126-133. Vezi și Schuster 2003, 118; Schuster 2005, 99, 102; Schuster, Comșa 2002, 235-241.

²⁴ Primul volum *Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic* fiind publicat în 1978.

²⁵ Amintim selectiv: Morintz, Jugănar, Munteanu 1995, 222-235; Simion 2003; Jugănar 2005; Șerbănescu *et alii* 2005, 287, 459; Șerbănescu *et alii* 2006, 279-281; Șerbănescu *et alii* 2007, 285-286; Șerbănescu *et alii* 2008, 247-248; Șerbănescu *et alii* 2009, 180-181; Șerbănescu *et alii* 2011, 104-105; Șerbănescu *et alii* 2012, 112-113; Schuster, 2007, 241-250; Șerbănescu, Schuster, Morintz 2009, 245-254; Șerbănescu *et alii* 2010-2011, 101-122.

²⁶ Morintz, Schuster 2004; Schuster, Morintz, Chelmeș 2005, 30-40; Morintz 2007; Morintz, Kogălniceanu 2008, 165-186.

Bibliografie

- Barbu, V. 1989, *Cuptoare de ars ceramică din secolul al IV-lea e.n. descoperite în județul Giurgiu*, SympThrac 7, 379-380.
- Barbu, V. 2000, *Cuptoare de ars ceramica pe cursul inferior al Argeșului*, Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu” Giurgiu 5-6, 231-249.
- Enăchiuc, V. 1987, *Depozitul (turnătorie) de bronzuri de la Dridu (județul Ialomița)*, Thraco-Dacica 8, 1-2, 72-91.
- Enăchiuc, V. 1995, *Der Bronzefund von Dridu, Kr. Ialomița*, în Soroceanu, T. (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien*, PAS 1, Berlin, 279-311.
- Enăchiuc-Mihai, V. 1981, *Cercetările arheologice pe teritoriul comunei Dridu, punctul La Metereze*, RevIst 34, 3, 507-512.
- Jugănar, G. 2005, *Cultura Babadag*, I, BiblIP-A 7, Constanța.
- Mihai, V. 1983, *Cercetările arheologice de la Dridu-La Metereze (jud. Ialomița). (1979-1980)*, Materiale, 439-445.
- Morintz, A.S. 2007, *Forme de habitat de la eneoliticul final și perioada de tranziție la Dunărea de Jos*, Târgoviște.
- Morintz, A.S., Kogălniceanu, R. 2008, *A first step towards the spatial analysis of the Hamangia (Neolithic) necropolis from Cernavoda, Romania*, Origini, S.N. 30, 165-186.
- Morintz, A.S., Schuster, C. 2004, *Aplicații ale topografiei și cartografiei în cercetarea arheologică*, Târgoviște.
- Morintz, S. 1987, *Noi date și problem privind perioadele hallstattană timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco-Dacica 8, 1-2, 39-71.
- Morintz, S. 1989, *Aspecte și probleme noi referitoare la cultura Babadag*, SympThrac 7, 262-265.
- Morintz, S. 1990, *Din nou despre Hallstattul din sud-estul României*, Thraco-Dacica 11, 1-2, 99-115.
- Morintz, S. 1990, *Probleme privind perioada hallstattană timpurie în central Câmpiei Române*, SympThrac 8, 135.
- Morintz, S., Jugănar, G., Munteanu, M. 1995, *Așezarea din prima epocă a fierului de la Babadag*, Cercetări Arheologice în Aria Nord-Tracă I, București, 222-235.
- Rența, E. 2008, *Prima epocă a fierului pe cursul râului Ialomița*, Târgoviște.
- Schuster, C. 1989, *Așezări din epoca bronzului pe cursul inferior al Argeșului*, SympThrac 7, 236-237.
- Schuster, C. 1992, *Așezări Glina pe cursul inferior al Argeșului și Valea Câlniștei (I). Mihăilești-Tufa*, Thraco-Dacica 13, 1-2, 35-41.
- Schuster, C. 1992, *Câteva precizări privind faza a III-a a culturii Glina în lumina celor mai noi cercetări*, Litua 5, 7-10.
- Schuster, C. 1995, *Cercetări arheologice în așezarea culturii Glina de la Varlaam, județul Giurgiu*, CCDJ 13-14, 53-63.

- Schuster, C. 1996, *Zu den hallstattzeitlichen Funden im südlichen Teil Mittelmunteniens*, în Roman P., Garašanin M. (eds.), *Der Basarabi-Komplex in Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin, 7.-9. November 1996*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, Archäologische Abteilung, I, București, 147-163.
- Schuster, C. 1997, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare*, BiblThr 20, București.
- Schuster, C. 2003, *Zur Bestattungsweise in Südrumänien in der Bronzezeit*, în Vasić, R. (ed.), *Burial Customs in the Bronze and Iron Age. Symposium, Čačak, 4-8 September 2002*, Čačak, 109-138.
- Schuster, C. 2004, *Zu der Problematik der Frühbronzezeit an der Unteren Donau (Rumänien)*, Acta Archaeologica Carpathica 39, 87-122.
- Schuster, C. 2011, *Zur späten Bronzezeit und frühen Eisenzeit an der Unteren Donau*, în Nikolov, V., Bacvarov, K., Popov, H. (eds.), *Interdisziplinäre Forschungen zum Kulturerbe auf der Balkanhalbinsel, 19.-22. November, 2009, Sofia, Bulgarien*, Sofia.
- Schuster, C., Comșa, A. 2002, *Burial Rites and Rituals of the Bronze Age in Southeastern Romania*, în Biehl, P.F., Bertemes, F., Meller, H. (eds.), *The Archaeology of Cult and Religion*, Archaeolingua 13, Budapesta, 235-241.
- Schuster, C., Morintz, A.S., Chelmeac, A. 2005, *Die Gestaltung eines dreidimensionalen Modells eines archäologischen Grabungsortes. Ein Beispiel: Radovanu-Gorgana a Doua*, SAA 10-11, 30-40.
- Schuster, C., Popa, T., Barbu, V. 2012, *Cercetări arheologice în bazinul Argeșului (județul Giurgiu)*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis VI, Giurgiu.
- Schuster, C., Șerbănescu, D. 2007, *Zur Spätbronzezeit an der unteren Donau. Die Kulturen Coslogeni und Radovanu und ihre Verbindungen mit dem östlichen Mittelmeerraum*, în Lang F., Reinholdt C., Weihartner, J. (eds.), *ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΠΙΣΤΕΙΟΣ. Archäologische Forschungen zwischen Nil und Istros. Festschrift für Stefan Hiller zum 65. Geburtstag*, Wien, 241-250.
- Simion G. 2003, *Culturi antice în zona Gurilor Dunării. I. Preistorie și protoistorie*, BiblIP-A 5, Cluj-Napoca.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A., Comșa, A., El Susi, G., Nălbitoru, A., Tuțulescu, I., Terteci, C., Kogălniceanu, R., 2012, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua, Gorgana I*, CCA. Campania 2011, 112-113.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A., Semuc, C., 2005, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA. Campania 2004, 287, 459.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A., Comșa, A., El Susi, G., Mecu, L., Nălbitoru, A., Tuțulescu, I., Fântâneau, C., Petkov, E., Kogălniceanu, R., Rennie, C. 2009, *Radovanu, Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi*, CCA. Campania 2008, Valachica 21, Târgoviște, 180-181
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A., Comșa, A., Semuc, C., Constantin, C., Mecu, L., Mocanu, A.C., Lungu, S. 2006, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA. Campania 2005, 279-281.

- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A., Mocanu, A.C., Petkov, E. P., Mecu, L., Nica, T., Nălbitoru, A., Lungu, S., Grigore, M., Simion, S., Geamăn, D., Ghibercea, M., Moroiu, L. 2007, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași*, CCA. Campania 2006, 285-286.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A., Petkov, E. P., Nălbitoru, A., Mecu, L., Lungu, S. 2008, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana întâi și Gorgana a doua*, CCA. Campania 2007, 247-248.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A.S. 2009, *Despre vetrele-altar din dava de la Radovanu-Gorgana a doua, jud. Călărași, România*, în Zanoci, A., Arnăuț, T., Băț, M. (eds.), *Studia Archeologiae et Historiae Antiquae. Doctissimo viro Scientiarum Archeologiae et Historiae Ion Niculiță, anno septuagesimo aetatis suae dedicatur*, Chișinău, 245-254.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Morintz, A.S., Mecu L. 2010-2011, *Recent archaeological investigations of the Radovanu Davae in Călărași County. Constructions and Fire Installations*, Thraco-Dacica, S.N. 2-3, 101-122.
- Șerbănescu, D., Schuster, C., Tuțulescu, I., Ghenghea, A., Mecu, L., Nălbitoru, A., Terteci, C., Vasilieva, T., Markussen, C. 2011, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana întâi, Gorgana a doua*, CCA. Campania 2010, 110-111.
- Șerbănescu, D., Trohani, G. 1978, *Cercetări arheologice pe valea Mostiștei*, în Vrabie, V. (ed.), *Ilfov. File de Istorie*, București, 17-42.